

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Cautela Confessarii Pro Foro Sacramentali Occasione
Decretorum S. M. Alex. VII. Innoc. XI. Et Alexandri VIII. ...**

Matthaeucci, Augustín

Francofurti Ad Moenum, 1711

Cap. XX. Opinio probabilis, & conscientia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40684

CAPUT XX.

Prop. XXVII. ab Alex. VII. Sc.
Opinio probabilis, & conscientia.

1. PROP. 27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica, tamquam improbabilem.

Propositio duo tangit. Alterum verum, nullam, nimirum, opinionem esse probabilem, cum constet eam ab Ecclesia Catholica fuisse rejectam, sive unius, sive plurium Auctorum fuerit. Alterum, falsum, hoc est, auctoritatem unius moderni Doctoris reddere opinionem probabilem; quod quam sit in materia morum periculosum, non est, qui non videat: nam, cum in moralibus nulla sit opinio, quantumcumque exorbitans, quæ aliquem pro se auctorem non habeat, jam esset cuique liberum, omnem opinionem in moralibus amplecti, & ex quacumque sibi efformare dictamen ad operandum: quæ sententia, ut pote nutritiva peccati, ad innumera crimina in moralibus aditum parat.

Unde occasione propositionis aliqua ad praxim utilia Confessario de natura opinionis probabilis, & conscientia examinantur.

2. Quæritur, Quid sit opinio probabilis? quidve probabilior?

Resp. Probabilis, est assensus, quo intellectus propter alicujus momenti rationem, vel auctoritatem DD. uni parti adheret: vel judicat aliquid esse licitum, aut illicitum, sed cum formidine de opposito.

Probabilior verò est, quæ pro se habet plures, & majoris ponderis rationes, plurimumque, vel graviorum DD. auctoritatem. Nota, rationes reddere opinionem probabilem ab intrinseco, auctoritates verò eam ab extrinseco probabilem ostendere.

3. Ut opinio sit verè probabilis, requiritur. 1. Quòd ratio, & motivum sit magni momenti, non solum secundum se, sed etiam comparativè ad argumenta in contrarium, ut ab his non enervetur; sicut enervantur fundamenta hereticorum comparativè ad ea, quæ eis à Catholicis opponuntur. 2. Ne sit contra evidentiam sensuum, aut aliam demonstrationem. 3. Ne ex ea ullum manifeste sequatur absurdum. 4. Ne ratio, vel motivum sit contra communiem sensum omnium, qui illam sententiam examinant: 5. Ne Ecclesia aliquid in contrarium definiat.

4. Notandum multitudinem Doctorum, Priorum vestigia, instar ovium sequentium, nulla rationum discussione præmissa, non facere opinionem probabilem; nam, ad id opus est, ut eam, ponderatis rationibus, confirmet, juxta Fagnan. in 1. ad cap. ne imitatis de cons. nu. 4. 6.

5. Notandum etiam, ex opinionibus aliam esse speculativè aliam practicè probabilem; prima est illa, quæ affirmat, vel negat aliquid secundum se, in communi, & in abstracto esse licitum, vel illicitum, præscindendo à circumstantiis in particulari: ex dicendis nu. seq. Secunda verò, quæ prudenter pronunciat aliquam actionem esse licitam, si consideretur non solum secundum suum

(X) 2 objectum,

objectum, sed etiam secundum circumstantias, objecto extrinsecas, & accidentarias, sine quibus non potest moraliter redigi ad praxim.

6. Quæritur. An dari possit opinio speculative probabilis, qua sit improbabilis practice?

Resp. Affirmative; sunt quædam actiones quæ moraliter ad praxim redigi non possunt, propter aliquas pravas circumstantias, reddentes illas illicitas: v. g. est speculative probabile, quod non sit crimen lathale petere ex amore solius justitiæ vindictivæ ab Judice, ut capite plectat eum, qui filium suum proditorie occidit; & tamen est practice improbabile id esse licitum petere, propter periculum gaudendi de vindicta privata, & quod mors occisoris placeat. Generaliter illæ opiniones speculative probabiles, non sunt probabiles practice, quando quis ex ipsarum sequela exponitur probabili periculo peccati, ut in quibusdam contractibus, ex quibus imminet magnum periculum: v. g. simonia, & palliatarum usuratum, Vide Gobat. r. 2. oper. moral. tract. 1. Cyp. Clement. Judic. sect. 1. nu. 15. & sequen.

7. Quæritur. An idem sit opinio tuta, ac probabilis: & tutior, ac probabilior?

Resp. Negative, quia opinio dicitur probabilis, vel probabilior in ordine ad rationes, motiva, ac auctoritates, quibus innititur; tuta verò, & tutior, ex quo aliquo modo, vel securius vitet peccatum: tuta aliquo modo peccatum vitat, tutior verò, seu securior magis, & securius. Potest una opinio esse probabilior, & minus tuta, & alia minus probabilis, & tutior; in quaestione illa, an circumstan-

tia notabiliter aggravantes sint necessaria in Confessione aperiende? opinio negativa est D. Thomæ S. Bonavent. Scoti, Durandi, & aliorum apud Fagnan. c. num. 226. affirmativa verò Alensis, Marfilii, Cajetani, &c. probabiliorum esse sententiam D. Thomæ, dixit Navarro in manuali; sed contraria est tutior; nam, si eam sequens, circumstantias constiterit, est certum te, ut sic, nil facturum, quod sit ulla lege veritum; at, si non constiterit, subest periculum, ne omittas, quod esset, per se loquendo, ex lege divina, & sub precepto constendum; & ita, quod saltem materialiter pecces, quamvis non formaliter, quia contra conscientiam non operaris.

8. Quæritur. Quid sit conscientia, & quomplex?

Resp. Conscientia est, dictamen rationis dictans hic, & nunc aliquid esse faciendum, vel omittendum, sequendum, vel fugiendum; distinguitur à Synderesi, quia hæc est judicium, (quod à quibusdam dicitur conscientia speculative) dictans in communi, & in abstracto, bonum esse faciendum, malum fugiendum, elemosinam esse elargiendam, die festo non esse laborandum, &c. dum conscientia est dictamen dictans solum in particulari, (quod practice practicum nominari solet, quia proprie est de praxi, seu actione morali, consideratis omnibus circumstantiis) ex universali propositione concludens, & dictans hic, & nunc, & in hac occasione, & circumstantiis non esse v. g. piscandum, laborandum, &c.

Conscientia alia est recta: alia erronea, sive errans; alia opinativa, scilicet probabi-

lis: alia dubia: alia scrupulosa, & alia certa.

9. Conscientia recta est, qua hic, & nunc dicit aliquid esse faciendum, quod revera faciendum est.

10. Erronea, qua dicit aliquid esse faciendum, vel fugiendum, quod a parte rei tale non est.

11. Probabilis, qua propter non leves rationes, vel DD. auctoritatem, absque certitudine, & eum formidine, dicit, actionem aliquam esse bonam, vel malam moraliter.

12. Dubia, qua non habet rationes nec probabiles, nec sufficientes ad iudicandum, quod actio sit bona, vel mala; & ideo intellectus manet suspensus, suspendens iudicium ad utrumque; quod dicitur dubium negativum, & proprium; ad differentiam dubii positivi; consistentis in eo, quod quis uni parti adhaereat, sed cum formidine de opposito: in quo convenit cum conscientia probabilis.

13. Dubium aliud est juris, aliud facti; dubium juris dicitur, cum dubitatur, an talis lex sit lata: an baptismus in aqua rosacea collatus valeat, &c. dubium facti dicitur, cum dubitatur, utrum hoc, vel illud contigerit: an votum sit emissum: an aetas sit completa, & similia.

14. Conscientia scrupulosa est levis credulitas, seu iudicium, aut inanis apprehensio, ex levibus rationibus, & conjecturis orta, ex qua oritur timor, ut peccatum sit, ubi non est.

Differentia inter conscientiam scrupulosam, probabilem, & dubiam est: quod in dubio proprio non fit assensus procedens ex magno ponderis fundamento; in

scrupulosa vero est assensus, sed ex fundamento levi.

15. Certa denique est, qua certo iudicat aliquid esse licitum, vel illicitum, quatenus procedit ex ratione aliqua certa, certitudine morali.

16. Nota, tunc intellectum dici certum moraliter, cum perpenis rationibus, ac bene ponderatis fundamentis, ita res apparet, ut ei prudenter non valeat dissentire, vel metuere falsum subesse; hinc moralis certitudo describi potest: est apparentia convincens prudentem intellectum ad assensum.

17. Queritur, an operans contra conscientiam rectam praecipientem v. g. ieiunium, vel prohibentem mendacium, peccet?

Resp. Affirmative; ratio est, quia ex terminis apparet esse malum, non facere id, quod recte quis iudicat esse faciendum, vel facere, quod non faciendum esse recta ratio dicit; nam, tunc re vera facit contra praecipitum, & obligationem, quam habet se conformandi cum regula proxima suae operationis, & ideo peccat, ut optime DD. super illud Rom. 14. quod non est ex fide, peccatum est: hoc est, quod est contra, & non conforme iudicio practico, seu aetiamini conscientia, peccatum est.

18. Sciat Confessarius, quod duplex datur regula in operando, alia remota, ut lex externa, & alia proxima, ut conscientia. Voluntas est circa, & non potest ex se cognoscere, quid lex externa praecipiat, vel consulat, vel quid bonum sit, vel malum, ergo dirigi debet à recta ratione, seu conscientia, qua dicit hoc esse honestum, vel turpe, hoc esse praecipitum,

(Y) 3

ceptum,

ceptum, vel non; cui si non conformetur, delinquit, operando contra proximam regulam suae operationis.

19. Nota, conscientiam, aliam esse invincibiliter, seu inculpabiliter errantem, & aliam errantem vincibiliter, & culpabiliter; illa dicitur, quae procedit ex ignorantia, seu errore invincibili, qui moraliter vinci non potest: vel, quia numquam mens dubitavit de veritate objecti, quod ignoratur: vel, quia, adveniente dubio, fuit res diligenter examinata, & nunquam potuit error deponi; hic error est in eo, qui sine dubio, & formidine de opposito, falso judicat, v. gr. *hoc die Dominico non esse audendam Missam*, & quia numquam dubitavit de opposito, non potuit moraliter errorem deponere; vel si dubitavit, quaesivit instrui, & invenit aliquos doctos, & prudentes, à quibus sine sua culpa fuit deceptus, asserentes Missam non esse audendam, quibus acquievit.

20. Altra est, quae procedit ex errore vincibili, qui, scilicet, *adhibita diligentia moralis, vinci potest; quam errans sua culpa omittit*; vel, ad finem, ne laborem in inquirendo seruiat: vel, ne propriam obligationem cognoscat, & sic liberior peccet; hic error est in eo, qui, non sine dubio, & formidine de opposito, adeoque cum iudicio implicitè, vel expressè dictante rem esse magis considerandam, judicat v. g. Sancto die Jovis præceptum jejunii non obligare, super quo posset, vel à Doctis, vel librorum lectura instrui, & tamen negligit inquirere.

21. Quæritur, *an judicans ex conscientia invincibiliter errante se posse,*

& debere ex lege charitatis in iudicio mentiri, ad tuendam vitam proximi, peccet, si, proximi vita periculante, non mentiatur?

Resp. Affirmativè, quia jam à regula proxima deficit, & ita affectus est; ut, quamvis à parte rei in adducto casu daretur præceptum mentiendi, illud non impleteret. In casu præceptum illud, falso existimatum, *per accidens*, hoc est, ratione falsi, & inculpabilis erroris, ad mentiendum obligat, non minus, ac *per se* obstringit præceptum verum, de non furando, certò cognitum.

22. Pondera. Operantem contra conscientiam invincibiliter errantem, contra eam virtutem delinquere, contra quam operando putat peccare; ita si expuendo in Ecclesia, credas sacrilegium committere: vel festucam levando, existimes crimen læthale: si expuas sacrilegium, & mortale crimen, si festucam leves, committis.

23. Sed quid, *si faciat rem, quam putat esse peccaminosam, nec distinguat, utrum moralis, vel venialis sit?*

Dicendum peccare mortaliter propter periculum, cui se exponit, sic peccandi, Boyvin. de Consc. cap. 1. qu. 3.

2. Quæritur, *an, qui ex conscientia culpabiliter erronea putat ex lege charitatis se teneri ad mentiendum pro tuenda vita proximi, peccet, si, mentiatur, si, non mentiatur?*

Resp. Affirmativè; peccat contra veracitatem, si mentiatur; nam error est vincibilis, & in ejus potestate eum deponere, ergo si errorem vult, vult etiam id, quod ad errorem sequitur, adeoque mendacium, à parte rei omnimò prohibitum.

bitum ex dicendis lib. 2. cap. 17. peccat contra charitatem proximi, si non mentiatur; quia facit contra dictamen rationis ostendens non mentiri, esse contra proximi charitatem.

25. Quæritur, quid dicendum in casu, quo quis ita perplexus est, ut sibi utrumque videatur esse peccatum? v. gr. Parochus ad Ecclesiam die Dominico veniens sacrificaturus pro populo, recordatur se jejunum non esse, nec alius tunc Sacerdos vocari potest, neque populo suaderi, ut, inaudita Missa, quietus discedat; quo casu Sacerdos ita discervit: si celebrem, pecco adversus reverentiam Sacramenti, propter legem Ecclesiasticam; si non celebrem, pecco contra legem charitatis propter grave populi scandalum, & causa ero, cur tot de populo Missam præceptam non audiant.

Resp. In casu à Sacerdote est eligendum, quod minus malum hic, & nunc ei apparet; hinc, si putet minus malum esse celebrare, quam populo scandali occasionem præbere, celebrare debet; si autem judicet minus malum esse relinquere populum sine Missa, quam celebrare, à sacrificio absteineat.

26. Sed quid, si ei non appareat, quodnam ex eis sit majus, vel minus malum, nec ad id valeat se propter ignorantiam determinare, nec per alium edoceri?

Respondet Layman. à num. 4. & Boyvin loc. cit. probabile esse, non peccaturum, quamcumque partem eligat; ratio est, quia tunc non adest sufficiens libertas ad peccandum, quia si, vel celebrando, vel omittendo, peccaret, jam necessarîo peccaret necessarîo enim unum, vel alterum eligere debet; nam inter contradictoria

veritatur: ad peccandum autem requiritur libertas, qua in operantis arbitrio sit posse peccare, & posse vitare peccatum: nullus enim peccat in eo, quod vitare non potest, ut cum Augustino DD.

27. Quæritur, an in concursu opinionum, quarum una sit probabilis, & altera probabilior, possit quis, tuta conscientia, sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori, seu ea, qua validioribus rationibus, & majoris ponderis fundamentis innititur?

Resp. Negative, cum Fagn. in 1. ad c. ne inmitaris de const. ubi plures, & plures allegat. A quo in praxi non est recedendum: Ratio est; quia, qui eligit opinionem minus probabilem, relicta probabiliori, prudenter non agit; nam prudenter non agit, qui operatur cum formidine, quod ejus operatio sit honesta; sed, qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, operatur cum formidine, quod ipsius operatio honesta sit. Sint duæ opiniones; & minus probabilis dicet: est probabile hic, & nunc jejunium non urgere; probabilior autem dicat: probabilius est urgere. Certè, qui non jejunandæ sequitur minus probabilem, operatur cum formidine, quod jejunium sit in præcepto; & sic, quod malè operetur: Nam, cum opinio probabilior habeat fortiora motiva, & urgentiores rationes ad suadendum jejunium urgere, sequitur, quod propter ista, ductus opinione minus probabili (qua semper comparative ad probabiliozem habet annexam formidinem) debeat vacillare, esse fluctuans de honestate suæ operationis, & sic imprudenter agit, & formaliter peccat; quia numquam licet operari cum peri-

periculo peccandi, ut uno ore DD. loquuntur. D. Thom. *Quod lib. 8. art. 13. ait: quicumque committit se discrimini, in his, quae sunt ad salutem, peccat.* Scotus *qu. 2. prol. in fine, §. & si obicias, multa in actibus humanis sunt dubia, utrum sint peccata mortalia, &c.* Respondet, non est dubia via salutis, quia a talibus, tamquam periculosis debet homo sibi cavere, & se custodire, ne, dum exponit se periculo, incidat in peccatum; quod si noluerit quarere salutem, sed non curando exponit se periculo, ubi forte actus de genere suo non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter, se exponendo tali periculo: nam qui amat periculum, peribit in illo, *Ecclesiast. 3.* Qui autem sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, amat periculum peccandi, nec ipsum vitat, quantum potest, ideo in illo perit, & formaliter peccat: nam, licet propter motiva opinionis probabilioris de reſtitutione suae operationis formidet de opposito, videatque periculum peccandi, & quod opinio, quam sequitur, possit esse falsa, adhuc vult eam sequi. Concedimus sequentem opinionem certam probabilem operari prudenter, modo tamen alia ei non appareat probabilior, quia, dum sic ei apparet, & verior apud eum esse debet: vid. *Clement. de Sum. Trinit.*

28. At petitur; *sed non ne etiam opinio probabilior potest esse falsa, & omnem formidinem non excludere?*

Resp. Utique a parte rei, & secundum se falsa potest esse; verum, ut actu est in intellectu operantis, falsa non iudicatur: nec habentur motiva prudenter formidandi de ipsius veritate, ut supponitur.

29. Nota differentiam inter formidinem logicam, seu remotam, & formidinem moralem, seu prudentiam. Illa nascitur, ex quo obiectum cognitum, licet ponderatis bene particularibus rationibus intrinsecis, & extrinsecis, sit moraliter certum, tamen non repugnat, quominus, attentis quibusdam rationibus communibus, & remotis (secundum quod aliquando in humanis actibus accidere solet) possit aliter se habere: exemplum est in scriptura Notarii, quae facit pleam fidem, quia, cum sit Persona publica, mentiri non praesumitur. *c. quoniam contra de probat. &c. ad Audientiam de praescript.* & tamen, attendita quadam ratione communi, id est, humanitate, possibile est, ut Tabellio mentiatur, & instrumentum sit falsum; verum, quia id raro contingit, censetur omnino per accidens, & non attenditur. Altera, quae essentialiter inest iudicio opinativo, seu probabili, occit ex eo, quod intellectus assentitur quidem uni parti contradictionis, sed propter particularia, & urgentia motiva alterius, fluctuat, & formidat, quod pars opposita sit vera. Haec formido destruit moralem certitudinem, sic, ut, qui operatur cum tali formidine, seu dubio positivo, & formali, in materia morum exponat se periculo peccandi, & peccet. Illa vero, seu logica, si quae remaneat ex possibili contingencia de opposito, non praesudicat certitudini morali ad recte operandum requisita. Ex hac doctrina pluribus casibus possunt aptari responsa.

3. Qua propter certum est cum *Juvenio Theol. 1. 6. p. 7. dissert. 2. q. 7. cap. 3. art. 2.* cum agitur de praescriptis, non licere in praxi sequi opinionem minus probabilem.

lem, quæ favet hominis libertati, hoc est, quæ asserit actum esse licitum, vel hunc contractum non esse usurarium, relicta probabiliori, quæ stat pro præcepto, quæ affirmat illum contractum esse illicitum, & usurarium. Si quidem illa est perversa electio, qua contemnuntur certiores veritatis conjecturæ, & indicia, ut minus certa sequamur. Maxime verò qui minus probabile magis probabiliter anteponit, is à ratione ultrò, & spontè recedit; vult enim à veritate longius abesse: probabilis enim veritati est proximus, ut dixit Duhamel *Theol. moral. t. 2. dissert. 2. cap. 4.*

31. Dicitur, cum agitur de præceptis, quia in materia, quæ sit sub consilio tantum, non est debitum sequendi probabiliorum, & tutiorum; aliàs omnes statum Religiosum, & calibatam, utpotè perfectiorem, & tutiorem statu conjugali, tenerentur assumere, & non assumendo peccarent, quod sine errore affirmari non potest, ut notavit Abellii *Medull. p. 2. tr. 2. cap. 1. sect. 6. §. 3.*

32. Ex hoc sequitur. I. Magistros, & Præceptores in iis præsertim, quæ respiciunt fidem, & mores, debere suos discipulos illis sententiis instruere, quas saniores, & probabiliores existimant; immò & moralem debent adhibere diligentiam, ut pro quanto humana fragilitas patitur, in doctrinis, quas docent, veritatem assequi conentur; alioquin videntur injuriam discipulis irrogare, & bono publico non leve præjudicium asferre, ut per Bresserum *lib. 3. de confes. cap. 8.* aliisque apud d. Abellii.

33. Sequitur. II. Confessarium non debere absolvere penitentem, qui nollet *Matthæucci Cautela Confes.*

in praxi deponere opinionem suam minus probabilem, quæ favet libertati, & quam Confessarius falsam judicat, & in praxi non tutam. Nam Confessarius agit partes medici, & Judicis; ergo sicut medicus non potest ægroto porrigere medicamentum, quod judicat illi noxium fore, quamvis ægrotus illud sibi utile censeat, ductus opinione aliquorum medicorum, qui ægrotis lenocinari solent; Ita nec Confessarius penitentem à peccatis ægrotum non potest curare remediis, quæ grata quidem sunt infirmo, sed noxia ab ipso Confessario judicantur.

34. Sic pariter, quia Judex non debet à reo discere sententiam, quam in eum ferre debet. Ita neque Confessarius sententiam, quam in penitentem est servato juris ordine prolaturus, ab ipso percipere debet.

35. Sequitur. III. Quod quemadmodum in materia præcepti non licet sequi opinionem probabilem, omiſſa probabiliori, ita non licet sequi opinionem probabilem, quæ favet libertati hominis in concursu alterius æquè probabilis, quæ favet præcepto, asserens aliquem actum non esse licitum, permissum, &c. Nam, sicut ibi in rebus ad salutem anime pertinentibus, quis incertis certis præponeret; quod nullus debet juxta August. *lib. 2. de baptis. contra Donatistas cap. 3.* ita in secundo casu sequens opinionem probabilem faventem libertati, concurrente alia æquè probabili, quæ stat pro præcepto, incerta certis anteponeret in rebus ad salutem spectantibus; incertum est, utpotè tantum probabile non esse peccatum in actu, cum sit æquè probabile esse peccatum.

(Z)

Quare

Quare in casu debet partem tutiorem sequi, juxta axioma juris *in dubiis tutior pars est eligenda*, pro ut dicemus n. . .

36. Quod autem dubius sit, ac omnem actum suspendat is, cui occurrunt duae opiniones contrariae aequè probabiles, patet. Nam non est potior ratio, cur intellectus judicet unam potius esse veram, quàm aliam: siquidem aequales pro veritate, & falsitate rationes hinc inde habentur, proinde in suspenso manet inter veritatem, & falsitatem; non minus, ac si nulla ratio ei pro una, vel altera parte proponeretur. Sicut in aequilibrio manent lances in libra, vel, si nullum neutri vel, si aequale utrique pondus imponatur.

37. Dicunt. In eo statu potest voluntas intellectui jubere, ut hunc actum reflexum eliciat: *licitum est sequi opinionem certo probabilem*; & tunc ab omni dubio in praxi se liberat, atque ita potest celebrare contractum, quem licitum esse judicat.

Resp. Si per eam actum reflexum certus quis sit de bonitate sui actus, V. G. licere hunc contractum, de quo est opinio aequalis ponderis, quòd sit illicitus, nullus unquam occurreret casus, in quo teneatur ad praxim redigere illam juris regulam. *In dubiis severitatem debemus eligere tutiorem*. Quoniam quoties propter aequalis ponderis contradictorias rationes, dubium erit, an aliquis actus licitus sit, nec ne? Voluntas poterit cerò illum actum intellectui imperare. Sequela autem non est admittenda; aliàs inutiliter fuisset ea regula à Sacris Canonibus praefinita, quod non est dicendum,

Maximè quia, posito illo actu reflexo, in praxi non occurrit aliqua circumstantia, quae priorem dubietatem minuat, & prudentiam Imperii justificet.

38. Opponunt contra dicta num. 27. cap. *Si vir de cognat. spirit.* ubi interrogatus Alex. III. An separandi essent conjuges, qui filium suum de fonte susceperunt? & referens duas sententias, alteram, quòd debeant separari, & aliam, quòd non debeant, secundam eligit; quamvis sit minus probabilis, juxta textum ibi. *Quidam autem humanius sentientes, aliter statuerunt*; Ergo in concursu opinionis probabilioris potest minus probabilis eligi.

Resp. Negando opinionem, quam secutus est Pontifex, esse minus probabilem. Illud *humanius*, idem est, ac rationabilius, ut dixit Hostiensis, quem secutus est Fagnanus in 4. ad d. cap. nu. 2. observans in varietate opinionum amplectendam esse humaniorem, hoc est, rationabiliorem, & aequiorem. Et, si utraque sit rationabilis, sequendum est plurimorum judicium. In foro enim conscientiae, si utrumque sint opiniones aequè probabiles, seu rationabiles, est ex praecepto eligenda tutior ad removendos conscientiae scrupulos.

39. Queritur, *an quis operatur cum conscientia practice dubia, peccet?*

Resp. Affirmativè; & ratio est, quis quod non est ex conscientia dictante aliquid posse fieri, peccatum est. Item, qui dubitat, an hoc in his circumstantiis sit peccatum, vel non, & operatur, dubium non deponens, videtur parum curare, an id, quod agit, sit peccatum, vel non, & ita se exponit peccandi periculo; patet

exca-

exemplo: actionem aliquam erga amicum facis, dubitans, an illa cedat in gravem amici offensam, si eam facis, quantum in te est, offendis amicum, quia periculo ipsum offendendi te committis.

40. Queritur quomodo intelligenda sit regula illa, in dubiis tutior pars est eligenda?

Resp. Sic, ut, dum res propter rationes utrimque probabiles proflus dubia est, & non potest quis dubium depellere, in his, quæ animæ salutem respiciunt, teneatur, non ex consilio, sed ex præcepto, ac ex obligatione, qua quis tenetur vitare periculum peccati, sequi partem tutiorem: Sic Sacri Canonēs, qui utuntur verbis, non simplex consilium, sed obligationem importantibus, ut *semitam debemus eligere tutiorem cap. Audientiam de homicidio, via tutior est eligenda c. illud de Cleric. excom. ministrante, & c. ex vii §. prætereà de verb. signific. & ibi: In his, quæ animæ salutem respiciunt, ad evitandos graves remorsus conscientia, pars tutior est tenenda.*

Advertat Confessarius, Alia esse opera bona, quæ non sunt in præcepto, ut sunt tria consilia Evangelica, quæ, quamvis melius sit ea facere, tamen, qui ea non facit, non peccat: in his regula illa non procedit, nec est in præcepto; Alia vero esse opera bona, quæ sunt in præcepto, quæ, dum ea quis non facit, se exponit periculo peccandi: in his regula de tutiori parte eligenda procedit. Tene itaque, quod in dubiis spectantibus ad salutem animæ, & ubi agitur de peccato vitando, pars tutior est eligenda.

41. Queritur, an dubitans, an die Jo-

vis transacta sit media nox, possit, tuta conscientia, comedere carnes: & in die Sabbati dubitans pariter, an media nox excesserit, carnes sine peccato edere valeat?

Resp. Affirmant Layman. lib. 1. cap. 5. §. 3. num. 36. Ilfung. Tambur. Rotarius, & alii posse in primo casu, non verò in secundo; discrimen afferunt, quia cum die Jovis unusquisque possideat suam libertatem vescendi carnibus, in dubio manuteneri debet in sua possessione contra diem veneris, seu contra præceptum abstinentiæ, pro quo nulla est possessio, & propterea comedens non peccat; nam in dubio *melior est conditio possidentis*, & quilibet, cum sit in possessione suæ libertatis, in dubio non debet se ea possessione expoliare; in die autem Sabbati, possessio stat pro præcepto; unde peccat, qui carnes comedit, quia spoliatur Sabbatum, seu præceptum sua possessione abstinentiæ a carnibus.

Ad dignoscendum autem, pro quo stet possessio, hanc tradunt regulam: quod ille censetur possessor, pro quo stat præsumptio, & qui transfert in alium onus probandi contrarium; sic Dominus vineæ censetur illius possessor, quia ad alium pertinet probare, quod ille non habeat legitimum titulum possidendi.

42. Negat Fagnanus cit. num. 191. & sequen. citans Valquez, Sayr, Salas, Azorium, & plures Canonistas, resolvers regulam illam: *in dubio melior est conditio possidentis*; procedere solum in foro externo, & judiciali, in quo Judex non cogitur imponere poenam, quæ per sententiam imponenda est, donec in suo foro certus sit de delicto, aliàs se exponit

periculo errandi; quod utrimque imminet; nam si damnet innocentem, peccat contra proximum, quem sine causa graviter offendit: si absolvat criminolum, peccat contra Republicam, cui interest, ne delicta remaneant impunita: ergo in dubio debet servare regulas ab jure præscriptas. Non verò procedit in foro animæ, & pœnitentia, in quo regulariter periculum est ex una parte dumtaxat *cap. significasti il. 2. de homicid.* nam reus in eo se judicans culpabilem, nulli periculo se exponit, nec cuiquam infert injuriam, quæ volenti non fit, sed judicans se innocentem, exponit se periculo peccati, & infert injuriam Deo, cujus præceptum contemnit.

43. Itaque absolute resolvat, quod in iis, quæ salutem animæ respiciunt, tutior pars, & ea, quæ vacat omni periculo culpæ, amplectenda sit; nam, sanè nullum periculum offendendi Deum reperitur, si dubius in die Jovis, an media nox excesserit, absteineat à carnibus, & aliquid imminet, si continet comestionem, quia fortè media nox excessit; & hiac comedens peccat, se exponendo periculo peccandi, periculum aman. *¶* Et sic ad ceteros casus, qui possent adduci, ut Layman tradit de eo, qui post diligentem animi discussionem dubius est, an mortaliter peccaverit, ita ut in neutram partem assentiendo inclinare possit; & affirmat teneri sub dubio confiteri peccatum, quia in hoc dubio, in quo de salute animæ agitur, tutior pars amplectenda est; ut, si homo spiritaliter per peccatum mortuus sit, necessaria illi medicina quaratur per pœnitentiæ Sacramentum.

44. Queritur, an liceat absque pecca-

to operari contra conscientiam scrupulosam?

Resp. Negative, habetur expresse *cap. Inquisitioni de sent. excom.* ubi Innoc. III. resolvit, quod si alter conjugum pro certo sciat impedimentum dirimens matrimonium, non potest sine peccato mortali debitum exigere, vel reddere; & si habeat conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, potest reddere, sed non exigere; si verò conscientiam habeat ex credulitate levi, & temeraria, si eam deponat, non modo reddere, sed etiam licitè potest exigere; requirit ergo textus, ut ante copulam conscientia scrupulosa (judicium nimirum, seu credulitas ex levibus conjecturis, ac motibus animi pullantibus, quod matrimonium propter impedimentum dirimens sit nullum) deponatur, aliàs, si quis eorum debitum exigat, siue reddat, juxta Canonum jura mortaliter peccat; juxta *cap. per tuas il. 2. de Simonie*; ubi dicitur esse mortale; operari contra conscientiam scrupulosam, id enim important verba textus, ædificat *ad Gibernam*, ut notat Abbas in *cap. Literas de restit. spoliar.* apud Fagnan. *cit. num. 96.* & propterea Cajetanus ab eodem *alleg. num. 88.* dixit scrupulum esse mortem conscientia.

45. Optimum remedium contra scrupulos est, eos parvi pendere, eosque ad consilium, & judicium prudentis Confessarii (cui se humiliter scrupulosus, neglecto proprio judicio, submittere debet) deponere, & sic contra eos depositos, operari licitè potest, cui numquam sine peccato id liceret, retenta, sed in sensu composito cum conscientia scrupulosa.

El.

Eligant itaque in Confessarium, vel animam Directorem Virum piū, prudentem, & doctum, cui se subdant, eique credant, & obediant, ac deposito proprio iudicio, & ratiocinationibus, ea faciant, quae sibi imponit, & juxta instructionem: cui, si acquiescere non sint parati, & credere nolint, incurabiles iudicentur, & Deo commendentur. Vide Layman. cit.

CAPUT XXI.

Prop. XXVIII. ab Alex. VII. Sc.
De legis humanae obligatione.

1. PROP. 28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Proscriptam propositionem docuerunt apud Fagnan. in 1. ad cap. ne in iuris sub num. 335. Azorius, Villalobos, alique cum Diana scribentes, ut leges, tam Canonicae, quam Civiles, vim completam obligandi habeant, requiri, ut à populo acceptentur; quorum sententia in ea propositione ab Alex. reprobatur, & nos hic illius occasione aliqua pro praxi de obligatione legum humanarum notamus.

2. Queritur, quid, & quotuplex sit lex?

Resp. Est ordinatio ad bonum commune promulgata ab eo, qui communitatis curam habet, cum voluntate perpetua obligandi. Alia est aeterna: & est actus Divinae Mentis, quo Deus iudicat quasdam regulas practicas, necessarias, & aeternae veritatis esse à creatura rationali observandas, cum voluntate ipsam obligandi: Deus est colendus, virtus a-

manda, &c. Alia naturalis, & est naturale iudicium rationis, quo per lumen nobis a Deo, tanquam Authore naturae, inditum, & ab aeterna eius lege derivatum, cognoscimus ea esse facienda, quae recta sunt, & iusta, & e contra vitanda esse, quae à iustitia, & rectitudine deflectunt. Alia est positiva, & est ordinatio ad commune bonum, literis consignata, & hominibus ad observandum data. Estque duplex, Divina, & Humana: Divina est illa, quae lata est à Deo, tradente humano generi modum, quo possint homines pervenire ad caelestem beatitudinem. Haec subdividitur, ut alia sit veteris testamenti, quae Christo resurgente, cessavit; & alia novi testamenti, sed Evangelica, quam Christus tulit, & observari mandavit.

3. Humana est, regula quadam praescripta ab homine habente publicam auctoritatem, & à Deo potestatem gubernandi homines, praescribens subditis aliquid faciendum, vel prohibens aliud, lex promulgatur, & statuitur, ut loquitur Greg. IX. in proemio decretalium, ut genus humanum honestè vivat, alterum non laedat, jus suum unicuique tribuat, & humana coerceatur audacia, ac tuta sit inter improbos innocencia, ut ibi Glos. in ver. lex proditur.

4. Humana alia est Ecclesiastica, seu Canonica, & alia Saecularis, seu Civilis: Ecclesiastica est à potestate Ecclesiastica pro Ecclesiae regimine, & ad bonum supernaturale dirigit; Saecularis, seu Civilis à Magistratu, vel Principe Saeculari descendit, & versatur circa temporalia, externum Reipublicae statum, ejusque politicam felicitatem.

(L) 3

5. Item,